

Před 100 lety: návrat čs. legií

Málo známá role T. G. Masaryka a M. R. Štefánika

Podle Karla Poláčka si v jeho románu „Hráči“ legionáři krátili dlouhou cestu vlakem a lodí do Čech mariášem, výhry a prohry se střídaly, aby pak v cíli zjistili, že nakonec vlastně „zůstali na svých“, z čehož poznali, že „je země doopravdy kulatá“. . Skutečností byla samozřejmě jiná, legionáři ve zmatcích 1. světové války, ruské revoluce a následné občanské války ovládli transsibiřskou magistrálu a úspěšně bojovali jak proti rakousko-německé armádě, tak později i proti bolševikům. Jejich vítězství v bitvách u Zborova a u Bachmače byla zvěčněna i na poštovních známkách. Málokdo ale ví, že jejich operace zdáli organizovali T.G. Masaryk a později i M.R. Štefánik.

V letech 1919-1920 se vracela domů z Ruska přes Sibiř větší část československých legií za neustálých střetů s bojůvkami bolševiků. Legionáři měli 260 obrněných a 27 speciálních vlaků pro nemocné a raněné. To samotné a následný lodní transport do Kanady, nebo jinou cestou po moři do dříve největšího rakousko-uherského přístavu, dnes italského Terstu, je dnes málo známo a zaslouží si jistě nejen obdiv, ale i správné místo v dějinách ČSR a také, aby se o tom dozvěděli i školáci. Na to by měli být hrdi.

I to, že Tomáš Garrigue Masaryk pobýval od května 1917 do 16. listopadu v Petrohradě, kde přežil první střet s bolševiky a stal se tak i svědkem říjnové revoluce, je málo známo. Od 22. 11. 1917 do 22. 2. 1918 řídil legie z Kyjeva – tam zažil další zkušenost s bolševiky během obléhání. Dne 7. 3. 1918 odjel sanitním vlakem

přes Sibiř do Vladivostoku, pracoval i přes zdravotní potíže – bylo mu 68 let. Celkově byl na cestách čtyři roky, ve stálém kontaktu se světem, s legiemi i s odbojem proti Rakousku v Praze.

Z Vladivostoku cestoval přes Korejský poloostrov do Japonska a do Tokia dorazil 8. dubna 1918. Tam jej hned požádal americký velvyslanec o memorandum pro prezidenta Wilsona o stavu Ruska a bolševismu (str. 29).

S japonskou vládou vyjednal pomoc při odjezdu legionářů do Kanady a do Francie. 20. dubna 1918 odplul do kanadského Vancouveru, kam dorazil 29. dubna 1918 a byl triumfálně přivítán nejen krajany.

9. května 1918 přednesl americkému prezidentovi Woodrowovi Wilsonovi, na kterého měl vliv, představu o sebeurčení malých národů v Evropě – což je v podstatě téma dodnes aktuální.

Koncem roku 1918 byl vyslán do Ruska za Československými legiemi i ministr vojenství, generál Milan Rastislav Štefánik. Na rozdíl od Ministerstva obrany, které mělo na starost domácí vojsko, spadaly pod Ministerstvo vojenství kromě jiného právě i československé legie.

Podivné je, že se komunistům podařilo vše ututlat a že se dodnes nic kloudného o tom nenajde ve školních učebnicích.

Dosud jsem nezjistil nějaké solidní publikace jak o pracovním pobytu T.G. Masaryka v Rusku 1917–18, tak o čs. legiích v jejich mezinárodním kontextu.

Jako záslužný čin *pro memoria* – hlavně pro mladé, považuji projekt „Legiovlak“, který coby věrná kopie tehdejších legionářských vlaků, putuje

Replika legionářského vlaku, vagon "marodka". Foto: ToM

od města k městu po nádražích celé ČR již od května 2015.

V roli vrchního velitele

Květen 1917: Tomáš Garrigue Masaryk přijíždí do Ruska, protože chce dosáhnout toho, aby se československé jednotky, roztroušené u ruských útvarů, spojily a začaly se organizovat podle řádu francouzské armády. Počítá totiž s tím, že československé dobrovolníky mocnosti Dohody přesunou na francouzskou frontu.

K obratu dochází v létě 1917 po bitvě u Zborova (2. července), kde demoralizovaná a rozložená ruská armáda nemůže sama uspět v boji proti rakouské armádě, vítězství dosahuje jen díky československým dobrovolníkům. Češi a Slováci si tak získávají značné renomé u ruského

velení, které na to konto povoluje nábor do jednotky mezi českými a slovenskými zajatci. Třítisícová jednotka tak stojí u zrodu budoucí šedesátitisícové legionářské armády složené z Čechů, Moravanů a Slováků operujících na ruském území.

Masaryk se také zabýval svou literární tvorbou o Rusku,

na které stále pracoval a jejíž části průběžně zveřejňoval – Rusko a Evropa, Rusko, Evropa a svět (*Russia and Europe, The Spirit of Russia, The Spirit of Russia and the World*). Jako předseda Československé národní rady, založené v roce 1916 v Paříži, budoval vytrvale zahraniční odboj a zdaleka se nespokojil pouze s vytvořením politické organizace. Koordinoval také zpravodajskou činnost nejen nitkami z domova, ale i z celého světa. Dostával dokonalé informace o špionážní, sabotážní a záškodnické činnosti Německa a Rakousko-Uherska v USA, kde mu informační službu zprostředkoval Emanuel Voska.

Ve vybudování silných zahraničních jednotek budoucího státu viděl Tomáš Garrigue Masaryk další nutný krok k jeho uskutečnění. Po únorové revoluci v Petrohradě přesídlil do Ruska, kde dal rozhodující podnět k sestavení dalších samostatných československých legií z českých a slovenských přeběhlíků, zajatců i Čechoslováků žijících na Rusi. Po bitvě u Zborova vybudoval do konce roku 1917 více než padesátitisícovou armádu a zasloužil se o stejný počet dobrovolníků v zajateckých spolcích, kteří byli zálohou pro vstup do čs. legií. Tehdejší Pražský pluk legií – později jejich pátá divize – nabídl T. G. Masarykovi symbolické „vlastnictví“ pluku, které Masaryk přijal, a které ještě za poúnorové ruské vlády bylo realizováno a schváleno.

Vojskem byl přijímán jako jeho nejvyšší velitel – „tatíček“ a ruská generalita mu prokazovala úctu, náležející prezidentovi ještě neexistujícího státu: čestné stráže, vojenské přehlídky a vítání místním obyvatelstvem. Masaryk byl oslovován jako „*gospodin prezident*“. K budování legií využíval Masaryk prostřednictvím českých časopisů v Rusku jako *Čechoslovák* a další. Angažoval se i přímo na místě, návštěvami zajateckých táborů, nemocnic s raněnými vojáky i vzniklých osmi pluků vojska pěšího, několika jednotek dělostřeleckých a záložního korpusu. Jako příznivec letectví zřídil u legií v Rusku i leteckou školu. Podporoval též kronikáře, fotografy a filmaře pluků a dbal, aby u každého pluku byla i dobrá vojenská hudba, jejichž kapelníky byli i známí hudební skladatelé - např. skladatel Novotný padl v bitvě proti bolševikům na Mechové hoře po incidentu u Zlatoústu. Zařizoval jim zimní ubytování, promýšlel jejich taktiku, jmenoval velitele, zasloužil se o uznání legií jako součásti francouzské armády, propočítával a navrhoval cestu legií na francouzská bojiště včetně potřeby 256 ešalonů, byl „kvartýrmajstrem“ legií na transsibiřské magistrále.

Touha po domově

Cílem Štefánikovy mise bylo zajistit vojenskou spolupráci s „bílým“ admirálem Alexandrem V. Kolčakem,

který byl podporován hlavně Velkou Británií, a legionáři také měli i nadále držet Sibiřskou magistrálu pro případ budoucí vojenské intervence. Tyto aktivity měly zajistit výhodnou pozici pro Čechoslováky na nadcházejících pařížských mírových jednáních. Během několika měsíců sice dílčích úspěchů dosáhl, ale celkově je možno hovořit spíše o neúspěchu této mise. Kolčák si svým jednáním zneprátelil nejen části obyvatelstva, ale i své spojence včetně legií. Legionáři byli unaveni,

a protože válka skončila, chtěli domů, a ne se vracet na frontu. Navíc ne ve všech oddílech vládla disciplína, dost vojáků podporovalo revoluci, což bylo zklamáním pro protibolševického Štefánika. Přesto se Trockému, který chtel naverbovat 15000 vojáků pro Rudou armadu a zbytek legionářů zotročit, podařilo jich získat jen 150. Na Sibíři se také prohloubily Štefánikovy vleklé zdravotní potíže, odjel tedy do Paříže s tím, že legie je nutno co nejrychleji vrátit domů. *Georg J. Dobrovolný, upravil ToM*

V Tokiu byl T.G. Masaryk požádán americkým velvyslancem o **memorandum** pro presidenta Wilsona o stavu Ruska a bolševictví. Důvěrné memorandum podává svědectví o Masarykově „jasnovidství“ - vklad do příštího rozvoje věcí ruských i světových a že se v předpokladech nemýlil: „*Spojenci měli by uznat bolševickou vládu (de facto, o uznání de jure netřeba diskutovat), ... budou-li Spojenci s bolševiky v dobrém poměru budou moci mít na ně vliv... Znáám slabé stránky bolševiků, avšak znám také slabé stránky ostatních stran – nejsou lepší ani schopnější. Hnutí monarchistické je slabé. Spojenci ho nesmějí podporovat. Kadeti a sociální revolucionáři se organizují proti bolševikům, nečekám od těchto stran nějaký větší úspěch... Bolševici udrží moc déle, nežli jejich odpůrcové předpokládají, oni umřou jako všechny ostatní strany na politický diletantismus – je kletbou carismu, že nenaučil lid pracovat, administrovat, ... všechny malé národy na východě (Finové, Poláci, Estonci, Lotyšci, Litevci, Čechové se Slovákky, Rumuni atd.) potřebují silného Ruska sice budou vydáni na milost a nemilost Němců a Rakušanů. Spojenci mají Rusko podporovat za každou cenu a všemi prostředky. Podrobí-li si Němci Východ, podrobí si potom Západ... Japonci doufám, nebudou proti Rusku, to by hovělo Němcům a Rakušanům, naopak Japonci by měli bojovat se Spojenci – trhlina mezi Japonskem a Německem by se rozšířila. Na Sibíři není větší anarchie než v Rusku... „*

Pramen: Výtah ze čtvrtého vydání duben 1938–778 svazek edice Nové cíle Nakladatelství Sfinx B. Janda Praha. Výtah uspořádal Milan Krčmář.

Zdroje: legiefilm.cz, Wikipedie